

Бородіна О. А.
докторант, кандидат наук з державного управління
Ляшенко В. І.
доктор економічних наук, професор
Ліщук О. В.
аспірант,
Інститут економіки промисловості
Національної академії наук України

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-285-5-6>

СПЕЦІАЛЬНІ ПОДАТКОВІ РЕЖИМИ СТИМУЛЮВАННЯ МЕРЕЖ ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ В УМОВАХ ПОВОЄННОЇ УКРАЇНИ

Інвестиції – найважливіша умова зростання та сталого розвитку економіки держави. Великі шанси на покращення інвестиційного клімату у період відбудови країни після війни дасть реанімація роботи існуючих індустриальних парків (далі – ІП). Створення нових мереж ІП, їх фінансова та нормативна підтримка, буде сприяти поверненню українців з-за кордону, стрімкому промисловому та інноваційному розвитку.

Втрати національної промисловості, логістики, інфраструктури, соціальної сфери, що спричинені воєнними діями, вражають. За даними Фонду Державного майна України (ФМДУ), на початок грудня поточного року збитки тільки для енергетичної інфраструктури становили понад 2 млрд грн [1]. В цілому, за даними KSE Institute, загальна сума прямих задокументованих збитків інфраструктурі України склала понад \$127 млрд [2].

Досвід економічного (в тому числі, повоєнного) розвитку більшості успішних країн, показує, що локомотивом розвитку переробної промисловості були економічні зони зі спеціальними регуляторними режимами на кшталт українських ІП [3]. Підвищення ефективності роботи ІП, створення сприятливих умов розвитку переробної промисловості постійно у фокусі роботи центральних органів влади. Так, 15 липня 2022 року Президент України підписав закони, які передбачають низку фіскальних стимулів для інвестицій у створення індустриальних парків [4].

Але, до теперішнього часу, ІІІ як потужні інструменти розвитку економіки в Україні, не працювали саме через відсутність стимулів, зокрема, фіскальних. На це вказує досвід багатьох країн, де ці стимули присутні: Естонія, Польща, Чехія, Угорщина, Туреччина, Південна Корея тощо. Форми податкового стимулювання ІІІ у різних країнах певним чином відрізняються, але найпоширеніші з них систематизовано у табл. 1.

Таблиця 1

Світові фіскальні інструменти стимулювання функціонування ІІІ та вільних економічних зон

Податок	Преференційні вигоди	
	Індустріальний парк	Вільна економічна зона
Податок на додану вартість	Звільнення від сплати ПДВ з продажу програмного забезпечення	Звільнення від сплати ПДВ і спеціального податку на споживання
Податок на прибуток	Звільнення від сплати корпоративних податків	Звільнення від податку на прибуток для промислових компаній
Податок із заробітної плати	Звільнення заробітної плати працівників від оподаткування	Звільнення від сплати податків на зарплату для компаній-експортерів
Інші податки	Виплати на соціальне страхування на 50% покриваються завдяки держбюджету Прибуток, одержаний в межах вільних економічних зон, може бути виведений за кордон або залишений в країні без обмежень x і проектних програм	Прибуток, одержаний в межах вільних економічних зон, може бути виведений за кордон або залишений в країні без обмежень
	Учасники технопарків звільняються від мита на імпортовану продукцію та інших зборів в рамках дослідницьких і проектних програм	Безкоштовне розміщення продукції на території ВЕЗ протягом необмеженого періоду часу

Джерело: [5]

Одним із стимулюючих режимів реінвестування отриманого підприємствами прибутку може виявитися сконструйований належним чином податок на виведений капітал. Приклад релокації значної кількості підприємств в західні регіони України, зокрема в Закарпатську, Львівську, Тернопільську області, з одного боку сприяє диверсифікації регіональної економіки, а з іншого – потребує відповідних механізмів пошуку додаткових джерел для розвитку цих підприємств та закріплення в межах України, а не дислокації за кордон.

Приклад Естонії показав, що визволення реінвестицій від оподаткування дозволяє країнам з економікою, що розвивається, і обмеженими можливостями кредитування підвищувати ліквідність, знижувати залежність компаній від зовнішнього фінансування і стимулювати інвестиції, проте макроекономічні наслідки такого режиму залишаються неясними. За даними рейтингу податкових систем світу Paying Taxes, Естонія кілька років займає перше місце по конкурентоспроможності серед податкових систем країн світу [6].

З метою підвищення інвестиційної привабливості польських підприємств уряд запровадив в Польщі естонський корпоративний прибутковий податок (CIT), модель оподаткування, яка успішно працює в Естонії вже 20 років. Відповідно до нових правил, з 2021 року польські господарські товариства зможуть сплачувати корпоративний прибутковий податок CIT тільки у момент виплати прибутку, але з дотриманням певних вимог. Як і в естонській системі, нові польські правила дозволяють підприємствам обкладати податком дохід лише тоді, коли він розподіляється між акціонерами. Естонський податок здається вищим, ніж при звичайних системах оподаткування. Однак фізичні особи, які отримують дивіденди, мають сплатити й прибутковий податок із цих сум. При Estonski CIT вони можуть зменшити цей податок на величину вже сплаченого компанією за ту саму суму.

Попри це, ухвалені податкові правила дискваліфікували багато стартапів у Польщі. Новий спеціальний режим оподаткування ускладнив корпоративний податковий ландшафт. Початкові умови фіскального реформування зразка 2021 року в Польщі містили

перелік проблем та недоліків. З метою підвищення ефективності застосування податкового законодавства, польським урядом було проведено «капітальний ремонт» Естонського СІТ, що мало такі наслідки:

- податок стане доступним не тільки малому бізнесу, а й усім компаніям незалежно від їхнього річного доходу;
- зобов'язання щодо несення інвестиційних витрат на певні цілі у певній сумі повністю скасовуються;
- до переліку правових форм компаній, що мають доступ до податку, додано товариства з обмеженою відповідальністю та акціонерні компанії.

Стрессостійкість системи оподаткування для іноземного інвестування, по деяких країнах Європи та ЄС в цілому, що вкрай важливо для повоєнної економіки України, демонструє рис. 1 – обсяг притоку прямих іноземних інвестицій, у % до ВВП.

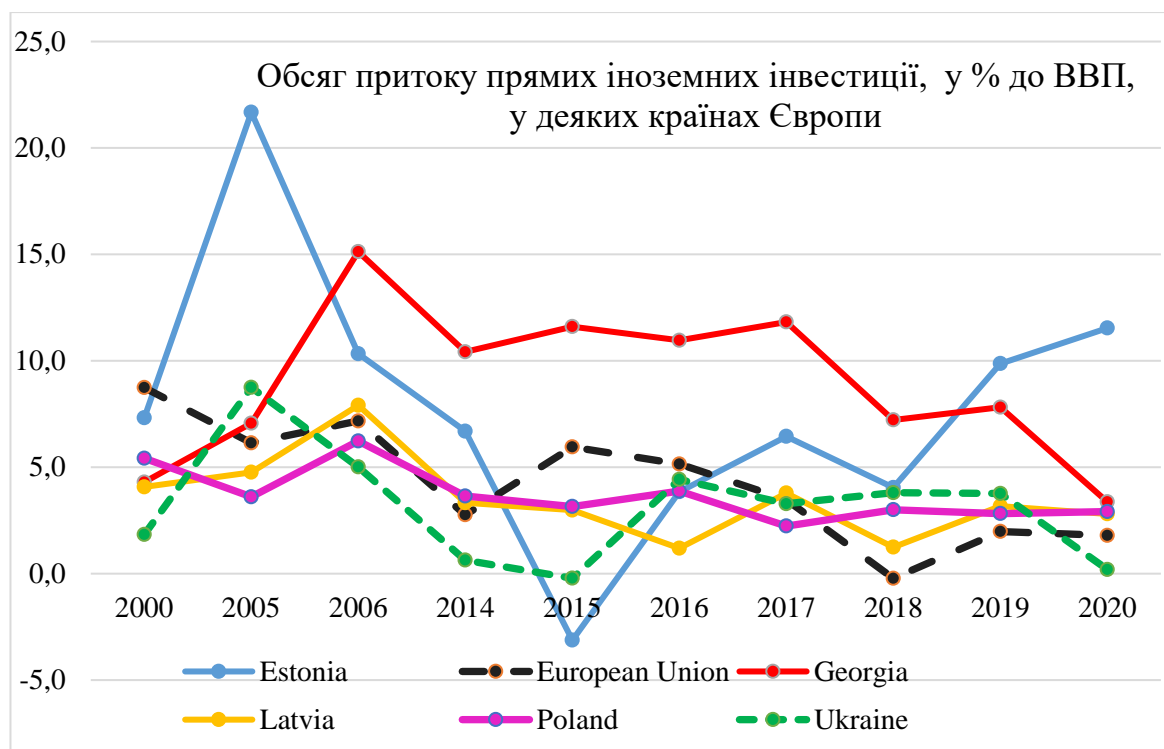

Рис. 1. Обсяг притоку прямих іноземних інвестицій, у % до ВВП, у деяких країнах Європи

Джерело: розраховано на основі [7]

Так, Естонська система оподаткування, навіть за умов кризи, викликаній пандемією 2019 року, продемонструвала зростання

обсягу прямих іноземних інвестицій (ПІІ), підтверджуючи своє перше місце у рейтингу податкових систем світу. Польща та Латвія також мають стабільні позиції за декілька минулих років. Україна ж, навіть у довоєнні часи, мала від'ємний приріст обсягу ПІІ.

В Україні відбулися серйозні нормативні зрушення щодо реформування ПІІ, які будуть основою каркасу сталого повоєнного регіонального розвитку, в першу чергу регіонів, куди відбулася релокація багатьох підприємств (на кордоні з Польщею та Прибалтикою). Задіяння механізму фіскального заохочення іноземних інвесторів є необхідною умовою для відродження діяльності ПІІ – промислових, еко-іноваційних, переробних задля переходу з сировинної моделі економіки. ПІІ повинні стати ефективною платформою для розширення місцевого виробництва та реалізації проєктів з глибокої переробки сировини.

Отже, комплексне вирішення проблеми – не лише зміна системи оподаткування, а й упровадження цілого комплексу законодавчих змін у сфері захисту бізнесу й інвестицій, захисту приватної власності та забезпечення інших гарантій, прав і свобод. Основні переваги Естонського СІТ для України (навіть за умови його тимчасового характеру існування) наступні:

- деофшоризація;
- стимулювання суб'єктів господарювання залишати прибуток на розширення та оновлення виробництва;
- уникнення схем податкового планування, коли підприємство спеціально роблять збитковим, аби не платити податок на прибуток;
- зменшення корупційної складової через більшу простоту й прозорість адміністрування нового податку. Як наслідок, залучення інвестицій.

Класична модель оподаткування прибутку підприємств в Україні є неефективною. В умовах повоєнної перебудови доцільними є не тільки кількісні, а й якісні перетворення, інноваційна фіскальна модернізація, що стане драйвером посткризового економічного розвитку держави.

Список використаних джерел:

1. Фонд Державного майна України. Офіційний сайт. URL: <https://www.spfu.gov.ua/ua/news/9187.html>.
2. KSE Institune. Офіційний сайт. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-skladaye-ponad-127-mlrd-zvit-kse-institute-stanom-na-veresen-2022-roku>.
3. Бородіна О. А., Ляшенко В. І. Пovoєнне відновлення економіки: світовий досвід та спроба його адаптації для України. *Вісник економічної науки України*. 2022. № 1 (42). С. 121–134. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\).121-134](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).121-134).
4. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо створення сприятливих умов для діяльності індустріальних парків в Україні». Офіційний вісник України від 29.07.2022. 2022. № 58, стор. 18, стаття 3428, код акта 112633/2022.
5. Чириченко Ю. В., Котко О. К. Проблеми створення та функціонування індустріальних парків: аналіз та імплементація світового досвіду. *Вісник АМСУ. Серія: Економіка*. 2014. № 1 (51). С. 7–82.
6. International Tax Competitiveness Index 2022. URL: <https://taxfoundation.org/2022-international-tax-competitiveness-index>.
7. Світовий Банк. Офіційний сайт. URL: <https://data.worldbank.org>.